

EIROPAS DATU AIZSARDZĪBAS UZRAUDZĪTĀJS

Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītāja atzinuma kopsavilkums par Komisijas paziņojumu Eiropas Parlamentam un Padomei Uzticēšanās atjaunošana datu plūsmām starp ES un ASV un Komisijas paziņojumu Eiropas Parlamentam un Padomei Par droības zonas darbību no ES pilsoņu un uzņēmumu, kas veic uzņēmējdarbību ES, viedokļa

(ī atzinuma pilns teksts angļu, franču un vācu valodā ir pieejams EDAU vietnē (www.edps.europa.eu))

(2014/C 116/04)

I. Ievads

I.1. Apspriešanās ar EDAU

1. 1. Komisija 2013. gada 27. novembrī pieņēma Komisijas paziņojumu Eiropas Parlamentam un Padomei Uzticēšanās atjaunošana datu plūsmām starp ES un ASV⁽¹⁾(turpmāk Paziņojums par uzticēšanās atjaunošanu), im paziņojumam ir pievienots Ziņojums, ko sastādījuši ES un ASV *ad hoc* darba grupas datu aizsardzības lietās ES līdzpriekšdētāji (turpmāk Ziņojums un Darba grupa).
 2. Komisija tajā pašā datumā pieņēma Komisijas paziņojumu Eiropas Parlamentam un Padomei Par droības zonas darbību no ES pilsoņu un uzņēmumu, kas veic uzņēmējdarbību ES, viedokļa⁽²⁾(turpmāk Paziņojums par dro).
 3. EDAU ar gandarījumu atzīmē, ka pirms minēto dokumentu pieņemšanas tam bija iespēja iesniegt Komisijai neoficiālas piezīmes, os dokumentus Komisija pieņēma pēc atklātībā nonākušās informācijas par ASV izlūk-dienestu veiktajām novērošanas programmām. Ņemot vērā o novērošanas programmu ietekmi uz indivīdu tiesībām uz privātumu un viņu personas datu aizsardzību ES, viņ ir izlēmis pēc savas iniciatīvas pieņemt o atzinumu.
- #### I.2. Komisijas dokumentu mērķis un piemērošanas jomā
- a) Paziņojums par uzticēšanās atjaunošanu un Ziņojums
 4. Paziņojumā ir prieklikums par turpmāko rīcību pēc atklātībā nonākušās informācijas par plaša mēroga ASV programmām izlūkdatu vākšanai (turpmāk programmas vai atklātās programmas) un to radītās ietekmes uz uzticēšanos starp ES un ASV. Tas neattiecas uz līdzīgām darbībām un/vai sadarbību ar ASV no citu ES dalībvalstu vai citu trešo valstu puses.
 5. Ziņojumā ir apkopoti ES un ASV *ad hoc* darba grupas datu aizsardzības lietās, kas tika izveidota pēc Pastāvīgo pārstāvju komitejas 2013. gada 18. jūlija sanāksmes un kuras mērķis bija noskaidrot faktus par programmām un to ietekmi uz pamattiesībām Eiropas Savienībā un ES pilsoņu personas datiem, ES līdzpriekšdētāju secinājumi. Tajā ir analizēts ASV tiesiskais regulējums⁽³⁾, datu vākšanas turpmākās apstrādes veikšana⁽⁴⁾ un esoie pārraudzības un tiesiskās aizsardzības mehānismi.

⁽¹⁾ COM(2013) 846 final.

⁽²⁾ COM(2013) 847 final.

⁽³⁾ Jo īpaši Konstitūcija, kā to interpretē Augstākā Tiesa; 1978. gada Ārvalstu izlūkošanas uzraudzības likuma (FISA) 702. pants (kas grozīts ar 2008. gada FISA grozījumu likumu, 50 U.S.C., 1881a punkts) un 2001. gada ASV Patriotisma likuma (ar ko arī ir grozīts FISA, 50 U.S.C. 1861) 215. pants un Rīkojums 12333.

⁽⁴⁾ Pamatojoties uz informāciju, ko ASV sniegus Darba grupai, un dokumentiem, kuru slepenība ir atcelta, tostarp Ārvalstu izlūkošanas uzraudzības tiesas (turpmāk FISC) atzinumiem un publiski pieejamiem dokumentiem, tādiem kā tieslietu ministra norādījumiem FIB iekzemes operāciju veikšanai.

6. Ziņojumā ir minēts otrais eelons, kas arī tika izveidots Pastāvīgo pārstāvju komitejas 2013. gada 18. jūlija sanāksmes laikā. Tajā ir norādīts, ka otrajā eelonā ES iestādes var uzdot ASV iestādēm jautājumus saistībā ar apgalvojumiem par ES iestāžu un diplomātisko misiju novērošanu, bet dalībvalstis ar ASV iestādēm var tikmēr divpusējā formātā apspriest jautājumus, kas attiecas uz to nacionālo drošību.
7. Ziņojumā ir arī teikts, ka šis sadalījums zināmā mērā ierobežo apspriešanu Darba grupā un tajā sniegto informāciju. EDAU rīcībā nav nekādas informācijas par otro eelonu vai paralēlas darba grupas rādīšanu tajā saistībā. Tāpēc Komisija tiek lūgta informēt EDAU par otrajā eelonā izdarītajiem secinājumiem, jo īpaši apgalvojumiem par to, kā veikto ES iestāžu un diplomātisko misiju novērošanu.

b) Paziņojums par drošības zonu

8. Paziņojumā par drošības zonu ir analizēta drošības zonas darbība, noteikti trūkumi un sniegti prieklikumi par iespējamiem uzlabojumiem. Tajā ir atzīts aizvien pieaugošais pārsūtīto datu apjoms starp ES un ASV un aizvien lielāks uzņēmumu skaits, kas ievēro drošības zonas principus. Komisija, atgādinājusi par drošības zonas struktūru un darbību, uzsver nepieciešamību labāk piemērot principus par uzņēmumiem un to apakuzņēmējiem, kas iesaistījuies shēmā. Saskaņā ar Komisijas viedokli tas prasītu, lai drošības zonas principi būtu efektīvāk iekļauti iesaistīto uzņēmumu privātuma politikā un darīti zināmi sabiedrībai. Federālajai tirdzniecības komisijai (FTC) aktīvāk jānodroina šo principu ievērošana. Turklāt būtu vēlams datu aizsardzības iestāžu dalība pasākumos, kas veicinātu informētību par drošības zonu ES un jo īpaši par ES datu aizsardzības komisijas pastāvēšanu. Komisija arī nāk klajā ar risinājumiem strīdu risināšanas alternatīvo mehānismu uzlabošanai.
9. Runājot par piekļuvi datiem, kas tiek pārsūtīti, izmantojot drošības zonas shēmu, un kurus tālāk apstrādā ASV iestādes, Komisija uzstāj, ka tajā ziņā jāaprobeojas ar to, kas ir pilnīgi nepieciešams un samērīgs. Tā arī prasa, lai privātuma politikas ierobežojumi valsts drošības vajadzībām, sabiedrības interesēs vai tiesībsardzības prasību izpildei tiktu rūpīgi pārraudzīti tā, lai nodroinātā aizsardzība netiktu mazināta. Tā arī rosina shēmā iesaistītos uzņēmumus atklāti runāt par ierobežojumiem un to ietekmi uz saziņas konfidencialitāti, lai pilsoņi būtu labāk par to informēti.

I.3. Atzinuma mērķis un piemērošanas joma

10. šis atzinums ir galvenokārt paredzēts Paziņojumam par uzticēšanās atjaunošanu un tajā kontekstā arī Paziņojumam par drošības zonu. Tādējādi tajā nav tieši komentēta atklātībā nonākusī informācija par ES dalībvalstīm, tām sadarbojoties ar ASV vai neatkarīgi no ādas sadarbības, vai novērošanas darbībām, ko veic citas trešās valstis, nevis ASV.
11. Atzinums sākas ar piezīmēm par vispārējo pieeju jautājumam Paziņojumā par uzticēšanās atjaunošanu. Otrajā daļā ir īsi analizēta attiecīgā tiesiskā regulējuma piemērošanas iespējas un tā sekas, tostarp komentējot Paziņojumu par drošības zonu. Tā kā 29. panta darba grupa⁽¹⁾ palīdz izskata tiesisko regulējumu, ko palīdz piemēro ES un starptautiskā mērogā, tajā atzinumā par to sīkāk nav runāts. Trešajā daļā ir apsvērti Komisijas ieteikumi par turpmākajām darbībām, kas būtu jāveic.

I.4. Piezīmes par pieeju Paziņojumā par uzticēšanās atjaunošanu

12. Paziņojumā ir īpaši pievērsta uzmanība tam, ka informācija par programmām, kas nonākusi atklātībā, ir negatīvi ietekmējusi uzticēšanos starp ES un ASV kā stratēģiskajiem partneriem un šo uzticību jāatjauno. EDAU atzinīgi uztver šo atzinumu.

⁽¹⁾ 29. panta Datu aizsardzības darba grupai, kas izveidota saskaņā ar Direktīvu 95/46/EK, ir padomdevēja statuss un tā darbojas neatkarīgi. To veido pārstāvji no ES dalībvalstu datu aizsardzības iestādēm, EDAU un Komisijas.

13. Tomēr programmas, par kurām Ziņojums daos gadījumos nepārprotami liecina⁽¹⁾, ietekmē ne vien uzticēanos, bet arī juridiskās tiesības, kas noteiktas ES un Eiropas Padomes primārajos un sekundārajos tiesību aktos, jo īpaši tiesības uz privātumu un datu aizsardzību. Tās arī parāda lielo apjomu, kurā ārvalstis reāli vāc izlūkošanas datus saskaņā ar ASV tiesisko regulējumu⁽²⁾, kā to interpretējusi ASV Augstākā tiesa⁽³⁾. Ziņojumā ir apstiprināts arī tas, ka ASV tiesiskajā regulējumā nav paredzēti droības pasākumi, aizsardzības līdzekļi, tiesības, pārraudzības un tiesībaizsardzības iespējas, ko varētu izmantot ES pilsoņi⁽⁴⁾.
14. Kā Komisija vairākkārt uzsvērusi, pilsoņu un uzņēmumu uzticēšanās saziņai pa internetu ir atkarīga no efektīviem tehniskajiem līdzekļiem privātuma un jo īpaši saziņas konfidencialitātes aizsargāšanai. O nepiecieamību ir atzinusi arī ASV analītiskā grupa izlūkošanas un komunikācijas tehnoloģiju jautājumos⁽⁵⁾, kas nākusi klajā ar vairākiem ieteikumiem par to, kā atjaunot uzticēanos ifrēanas līdzekļiem un komerciālajam programmnodroinājumam, kā arī programmnodroinājuma neaizsargātības novēranai paredzēto ātro mehānismu darbībai. Daļi no ievērojamākajiem ekspertiem droības jautājumos uzskata, ka uzticības vājināšanās im sistēmām ir starp viskaitīgākajām sekām, ko radījusi nesēn notikusī diskusija par sakaru izlūkdatiem⁽⁶⁾. Ņemot vērā efektīvas kiberdroības svarīgumu Eiropai, uz o tehnisko un politisko problēmu jāreaģē ES līmenī, pamatojoties uz Komisijas iniciatīvu.
15. Paziņojuma treajā daļā Komisija runā par turpmākajām darbībām, kas jāveic, lai atjaunotu uzticēanos datu pārsūtīšanai starp ES un ASV. EDAU ir gandarīts par o daļu, kurā uzmanība ir galvenokārt pievērsta esoajam tiesiskajam regulējumam un ierosināti jauni juridiski dokumenti. Tomēr Komisija nerunā par to, kā programmas ir ietekmējuas piemērojamos dalībvalstu, ES un Eiropas Padomes juridiskos dokumentus. EDAU uzskata, ka Komisijai bija jāpievēr lielāka vērība ietekmei uz jau esoajiem juridiskajiem dokumentiem.

IV. Secinājumi

79. EDAU atzinīgi vērtē Komisijas apsvērtos pasākumus, bet uzsver, ka atklātās ASV izlūkdienestu novēroanas darbības ietekmē ne vien uzticēanos, bet arī datu plūsmu starp ES un ASV. Tās ietekmē arī ES pilsoņu esoās un nodroināmās pilsoņu tiesības uz privātuma ievēroanu un viņu personas datu aizsardzību. Īs tiesības ir ietvertas gan ES, gan Eiropas Padomes primārajos un sekundārajos tiesību aktos. Tāpēc EDAU izsaka noēlu, ka Paziņojumā par uzticēšanās atjaunoanu nav pievērsta lielāka uzmanība ietekmei uz jau esoajiem juridiskajiem dokumentiem.
80. EDAU vēlētos, lai Komisija vairākos punktos izvirzītu augstākus mērķus, nosakot nākamos soļus, ko būtu nepiecieams veikt, un secina, ka:
- pareiz Eiropā esoā datu aizsardzības tiesiskā regulējuma piemēroana un nodroināana tiek ne vien prasīta likumā, bet būtu arī būtisks ieguldījums, lai atjaunotu uzticēanos. Tas attiecas arī uz dokumentiem, kas regulē datu starptautisko pārsūtīanu starp ES un ASV, tostarp esoajiem droības zonas principiem,
 - komisijai būtu jāatsauc atmiņā tas, ka izņēmumus attiecībā uz pamattiesībām vai to ierobeojumus var pamatot un atļaut tikai tad, ja tie ir pilnīgi nepiecieami, samērīgi un atbilst ECT un ES Tiesas tiesu praksei,

(1) Skatīt Ziņojuma 5., 10. un 26. lappusi, kur, pamatojoties uz Ārvalstu izlūkoanas uzraudzības tiesas atzinumiem, kuru slepenība ir atcelta, ir apstiprināts, ka ASV izlūkdienestu aģentūras izmanto plaā mēroga ziņu vākanas metodes saskaņā ar 702. pantu, piemēram, datu vākanu no interneta pakalpojumu nodroinātājiem ar PRISM programmu vai caur ASV sūtīto pārtverto datu vākana.

(2) ASV apstiprināja, ka nav cita juridiska pamata izlūkoanas datu vākanai par personām ārpus ASV, bet nesniedza sīku informāciju par tiesu iestādēm un procedūrām, kas jāpiemēro. Viss attiecīgais juridiskais pamats Darba grupai netika atklāts (skatīt Ziņojuma 13. lpp.).

(3) Skatīt Ziņojuma 4.12. lpp.

(4) Skatīt Ziņojuma 26.27. lpp.

(5) Liberty and Security in a Changing World, ziņojums un ieteikumi, ko sniegusi Prezidenta analītiskā grupa izlūkoanas un komunikāciju tehnoloģijas jautājumos, jo īpaši 25., 29. un 30. ieteikums. http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/2013-12-12_rg_final_report.pdf.

(6) B. Schneier, C. Soghoian 2013. gada 6. septembra ziņojumā <http://www.theguardian.com/world/2013/sep/05/nsa-gchq-encryption-codes-security>; B. Preneel: ISSE 2013 galareferāts The Cryptographic Year in Review, http://homes.esat.kuleuven.be/~preneel/preneel_isse13.pdf.

- EDAU pilnībā piekrīt tam, ka ES datu aizsardzības regulējuma nostiprināšanai un uzlabošanai ir vajadzīga ātra pietiekami būtisku reformu priekšlikumu pieņemšana datu aizsardzības jomā, lai nodroinātu stingrāku, efektīvāku un konsekvētāku personu datu un privātuma aizsardzību visā ES tiesību aktu piemērošanas jomā. Tam jānodroina arī pietiekama datu aizsardzība tiesībaizsardzības vajadzībām un starptautisko konfliktu risināšanai jurisdikcijas jomā,
- droības zonas principi būtu jāpārskata un jānostiprina virzienos, ko norādījusi Komisija. EDAU iesaka noteikt stingrākus termiņus, kuros jāveic šīs darbības, tostarp atbilstīgi papildu pasākumi atlikušo trūkumu novēršanai,
- jānostiprina datu aizsardzībai paredzētie droības pasākumi, kas piemērojami ES un ASV sadarbībai tiesībaizsardzības jomā. Pareizējās sarunas par jumta līgumu nedrīkstētu piekirt leģitimitāti lieliem pārsūtīto datu apjomiem, bet gan tajās jāievēro esoais regulējums datu aizsardzības jomā un pareizējā pārbaudes procesa rezultāti. Jo īpaši jābūt efektīviem aizsardzības mehānismiem, kuriem var piekļūt visi datu subjekti neatkarīgi no valstspiederības. Tam turpmāk jāattiecas arī uz esoajiem starptautiskajiem nolīgumiem, vajadzības gadījumā pamatojoties uz atbilstīgiem pārejas noteikumiem,
- komisijai vajadzētu atbalstīt ASV Administrācijas un ASV Kongresa centienus pieņemt vispārēju likumu par privātumu, kurā būtu noteikti stingri droības pasākumi un atbilstīga uzraudzība, jo īpaši jomās, kur pareiz trūkst reālas privātuma aizsardzības,
- pareiz notiekoās sarunas par transatlantisko tirdzniecības un ieguldījumu partnerību nedrīkstētu negatīvi ietekmēt pilsoņu personas datu aizsardzību. Tajā pašā laikā Komisijai būtu jāapsver kopīgs mērķis pakāpeniskai virzībai uz lielāku savietojamību tiesiskajos regulējumos par privātumu un datu aizsardzību, kurā savu ieguldījumu, kā iepriekš minēts, varētu dot ASV,
- privātuma standartu veicināšanai starptautiskā mērogā:
 - i) jāveicina jaunu starptautisko dokumentu pilnīga atbilstība Eiropas regulējumam datu aizsardzības jomā;
 - ii) jāveicina pievienošanās Eiropas Padomes 108. konvencijai no trešo valstu un īpaši ASV puses;
 - iii) jāatbalsta starptautiska dokumenta pieņemšana, kurā prasīta datu aizsardzības standarta ievērošana, veicot izlūkošanas darbības. To varētu pieņemt ANO līmenī, pamatojoties uz Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 17. pantu,
- novērošanas darbībās būtu vienmēr jāprasa ievērot tiesiskumu un nepiecieamības un samērīguma principus demokrātiskā sabiedrībā. Tāpēc visos attiecīgajos līmeņos būtu jānoskaidro un vajadzības gadījumā jāpapildina tiesiskie regulējumi.ajos tiesiskajos regulējumos būtu jāiestrādā atbilstīgi un pietiekami stingri pārraudzības mehānismi,
- ES iestādes un visas attiecīgās dalībvalstu struktūras, veicot datu kontrolieru funkcijas, ir arī tie atbildīgas par efektīvas IT droības garantēšanu. Tam ir vajadzīga datu droības riska novērtējuma veikšana attiecīgajā līmenī. Im nolūkam jāstimulē arī pētījumi ierēšanas mehānismu jomā un jāuzlabo datu kontrolieru un pilsoņu informētība par pārdoto vai lietoto produktu radīto risku privātumam, un jāprasa, lai attīstītajai lietotu konkrētas projektēšanas metodes o risku nepieļaušanai vai vismaz mazināšanai. ES jāuzņemas vadoā loma izglītības iniciatīvās par internetā apstrādāto datu droību.

Briselē, 2014. gada 20. februārī

Eiropas datu aizsardzības uzraudzītājs

Peter HUSTINX